

Quina és la pregunta?

[Divendres, 1 de juliol]

Ningú no pot preguntar en lloc teu **La conferència d'Ellen Duthie**

Només veure la cara d'Ellen Duthie ens adonem que està més contenta que nosaltres de ser a les jornades. Ho diu: “Quin programa més ben pensat. Quina oportunitat per pensar junts sobre la pregunta. Parar-s'hi a pensar no és habitual, i avui som molta gent junta només per això!”. Té raó, fa goig: vuitanta mestres i bibliotecàries vingudes a Granollers d'arreu dels Països Catalans i de totes les edats. Diuen que allà entremig també hi ha un home.

“Busquem respostes-solucions, però quant temps dediquem a definir les preguntes-problemes? Les respostes que col·leccionem són sovint a preguntes que no hem plantejat nosaltres”. Quin començament. Quantes vegades no ens fem preguntes genuïnes, doncs? Vigilem prou, que no sigui l'autoajuda (o la publicitat!) qui ens les pensi per nosaltres? Estem segurs que una pregunta és nostra, que ens genera dubtes a nosaltres?

A partir d'aquí Ellen Duthie ens capgira el plantejament: “Col·loquem la pregunta com a possible resposta, com a punt de trobada per tornar-nos a enlairar, o no, per quedar-nos en la pregunta, per disfrutar de la seva bondat intrínseca. No hem de córrer a respondre totes les preguntes, i això ja té a veure amb la literatura.” A més de quatre, sentint-ho, ens deu passar pel cap el mateix: així què diferencia la literatura de la filosofia, si totes dues pregunten més que no pas responen?

Ja ho pensarem a casa, que Ellen Duthie continua. Ens convida a deixar de preguntar als infants “quin és el missatge” perquè es preguntin “com he reaccionat jo?”. Si volem fer del nen part activa de l'experiència lectora, l'important és connectar amb allò que els interessa, allò que els ha cridat l'atenció, allò en què els ve de gust entretenir-se. “La paraula *explorar* el llibre seria més apropiada que *treballar*, encara massa habitual”, comenta.

Aquest “explorar” comença pels adults “preguntadors”: “Ens hem d'exigir fer preguntes veritables, que també ens interpel·lin a nosaltres i enganxin l'interlocutor per obrir el tema, i ens hem de fixar en quines paraules fem servir perquè aquestes preguntes tinguin un sentit real”. Potser no se li acut a ningú més, i em vénen ganes de dir-ho en veu alta: ei, el periodista té aquesta mateixa responsabilitat! A l'entrevistador li han d'interessar les preguntes que fa, i com les fa, perquè surti una entrevista honrada i aportadora de sentit.

Tot seguit Ellen Duthie recapitula i fa el que ja fa estona que estem desitjant:

Quina és la pregunta?

que ens expliqui un conte. Ha triat *Silvestre y la Piedrecita Mágica*, de William Steig, l'autor de *Shrek*. L'encanteri és immediat. Només ens faltaria posar-nos en rotllana.

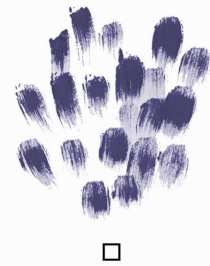
Què ha passat mentre l'escoltàvem llegint, mentre llegíem escoltant-la? Ho descriu tan bé ella que li hem de robar les paraules: “Heu sentit i preguntat unes quantes coses. No totes explícites, però hi són. La història no ens fa pena, és més poderós: sentim angoixa. És una angoixa que ve d'un pensament, que horrible ser roca per sempre, però abans d'aquest pensament hi ha una pregunta: com seria ser roca per sempre? Què significaria ser jo sent roca? Quin sentit tindria la meva vida?”

Comprenem que hem arribat al punt culminant de l'exposició d'Ellen Duthie: les preguntes filosòfiques, abstractes, boniques, a què ens porta la literatura. Aquest és el seu criteri per saber-la triar: “La nostra reacció literària té un component filosòfic, i això em guia a l'hora d'escollir llibres com a estímuls. No àlbums que continguin la pregunta, sinó que facin que la construeixi el lector.” Esclar, la filosofia és això! Com diu un amic filòsof, la filosofia és el goig de preguntar, de fer cada cop més bonica la pregunta fins i tot, o sobretot, quan no té resposta.

Ellen Duthie posa un altre exemple d'àlbum que “ens activa”: *Un llibre*, d'Hervé Tullet. El “trampolí” per dialogar i compartir és, en aquest cas, l'atractiu físic del llibre, clau perquè ens atragui mentalment. “Agafar, pitjar i sacsejar el llibre, com proposa l'autor, és comprometre-s'hi. Et predisposa a pensar que ets el causant d'un canvi. Et preguntes per la causalitat: què causa què?”

M'imagino un infant jugant per terra amb aquest àlbum i recordo les paraules que va dir en una entrevista el mestre i filòsof Alfons Garrigós: “No tenim un cos, som un cos”. I el cos també demana activar-se, moure's, i mai no és en va, que el cervell també se n'alimenta. Ha de ser per això mateix que Ellen Duthie diu: “M'interessa la literatura que mou, i que en aquest moviment provoca pensament”.

De llibres d'aquests, motor de diàleg filosòfic, n'hi ha molts i de molt diferents, i en tenim exposats uns quants al vestíbul de la biblioteca Roca Umbert, on som. Però avui al mercat editorial n'hi ha molts més que són dels altres, “llibres problemàtics o missatgístics”. És a dir, llibres que com diu l'Ellen “es classifiquen pels problemes que s'hi aborden, en el millors casos, i per les respostes donades, en el pitjor dels casos”. Quina denúncia més ben feta! I ens explica, com si fos una anècdota, que el seu fill de 7 anys ja ha après a esquivar-los i els anomena, arrufant el nas, “llibres de llicó”.

Quina és la pregunta?

Qui és més lliure? El taller d'Ellen Duthie

Ha arribat la part més pràctica. Ellen Duthie presenta els tres “llibres en caps” que ha fet fins ara amb la il·lustradora Daniela Martagón: *Mundo cruel*, sobre la crueltat, *Yo, persona*, sobre la identitat, i *Lo que tú quieras*, sobre la llibertat. Formen part del projecte de filosofia visual *Filosofia a la de tres*, per “provocar preguntes des de la imatge narrativa”. En tots tres casos són 14 cartolines amb “escenes” dibuixades per pensar el tema i amb preguntes al revers, que poden servir al mediador (bibliotecaris, mestres) però no s’hi adrecen, perquè ella el que vol és que el llibre sencer s’adreci al nen, sense instruccions de cap mena.

“El llegiré com un llibre tradicional”, anuncia Duthie amb *Lo que tú quieras* a les mans, i, com cartes d’una baralla, treu una “escena” a l’atzar, ens ensenya orgullosa el dibuix de l’artista amb qui fa tàndem, i comença a llegir les preguntes del revers, que no sabíem que no podríem respondre. Quina diferència hi ha entre comprar-se un gos i comprar-se una persona? Als lleons fa falta domar-los, i a les persones? Qui és més lliure, qui estant a la presó s’hi vol quedar o qui en vol marxar? Què faries si et poguessin llegir el pensament? Què pots decidir del teu futur?

Objectiu acomplert: són un “mapa de preguntes” fascinants que desorienten a tothom, començant pel mediador. Ellen Duthie ha hagut de llegir molt Kant: no fa preguntes que podria fer el filòsof alemany? Però és curiós: ens explica que aquestes preguntes tan difícils fan parlar “els nens que no parlen mai”. Com pot ser? “Perquè donant temps a les preguntes s’atrau persones més lentes de respondre”.

Les participants, que ara som la meitat del grup, volem saber més coses. Per a quines edats són, aquests llibres que fan dubtar? Es comercialitzen per més grans de 8 anys, però serveixen també a prelectors, que “ens poden sorprendre interessantment”. De vegades s’empatollen, però llavors l’Ellen els exigeix coherència en aquest empatollar-se. Com que es creu les seves fantasies, se les agafa seriosament, en vol saber més. “Fins i tot explicant somnis sense rumb se’n pot parlar amb lògica”, acaba dient.

Algú pregunta: com evitem la temptació, com a mediadors, de concloure el diàleg? La resposta, com totes, sembla que l’Ellen la portés preparada de bona que és: “Del que es tracta és d’analitzar les respostes i mirar quina s’aguanta millor. El diàleg no és per construir la veritat, sinó per entendre que les preguntes filosòfiques no es contesten amb el primer que ens passa pel cap. S’ha d’adquirir consciència de la responsabilitat que agafem en respondre-les.”

I què fem amb els pares, quan hi són? Massa sovint intervenen massa, com el

IV JLL

IV Jornades de Laboratoris de Lectura

1 i 2 de juliol de 2016 Biblioteca Roca Umbert de Granollers

Quina és la pregunta?

cas que explica l'Ellen, d'un pare que escoltant el fill de 6 anys li diu: "Però si tu no penses això!", i en canvi al fill gran, de 9, ja no l'hi diu. El somni que l'Ellen encara no ha fet realitat és tenir un grup de grans i petits desconeguts entre ells. De fet el llibre serviria igual per a adults, i una amiga seva hi va "jugar" en una festa de Cap d'any fins a la matinada. "Cadascú en fa l'ús que vol, i sé de qui se'n serveix com un joc de taula amb daus i tot". Oh, quants avantatges, quan no hi ha instruccions!

La fórmula de "l'escena" dibuixada agrada tant als petits que algun cop ha passat que s'han convertit ells en dibuixants d'escenes per fer pensar els seus pares. Riem, això ja és massa!, però no hem acabat. L'Ellen ens parla de com es pot avaluar l'activitat, i li sentim les últimes preguntes: "Com hem pensat? Hem canviat d'opinió? Hem sentit un punt de vista nou?". Sabem que havent dinat ja se'n va, cap a l'Aragó, d'oient d'unes altres jornades. Ens hem de conformar amb el que hem après d'ella aquest matí.

Quina és la pregunta?

Entrenar-nos a pensar **La conferència de Fèlix de Castro**

Fèlix de Castro ve en nom del grup de recerca IREF. La sigla vol dir *Grup d'Innovació i Recerca* per a l'Ensenyament de la *Filosofia*, i depèn de la UAB. Amb el Projecte 3/18 fa 25 anys que introdueixen la filosofia a les escoles, entre alumnes dels 3 als 18 anys. Es van inspirar en el moviment nord-americà "Philosophy for children", i en són deutors en la mesura que tenen un doble objectiu: proveir els menors d'eines de raonament i crear una societat més democràtica.

Diu que no li agrada fer conferències, i per això comença "provocant-nos" amb una imatge. És un posaous amb un ou a punt per donar-li corda. Ens suggereix tota mena de coses, i De Castro ens les pregunta per "ajudar-nos a pensar", però ens les fa dir gairebé sense pensar: un rellotge de cuina, si és primer l'ou o la gallina, un hospital. Contestem una mica a la babalà, i potser traïm l'Ellen Duthie, que s'ha quedat i és entre el públic.

La imatge de l'ou és un poema visual de Joan Brossa. Fèlix de Castro l'ha fet servir per presentar el Projecte 3/18, basat en les "propietats pràctiques" de la filosofia per fer que els alumnes pensin millor per si mateixos. Com? A través del diàleg filosòfic i les "habilitats de pensament", que són les que acabem de posar en marxa gràcies a la poesia brossiana: interpretació, comparació, imaginació, síntesi, contextualització... i potser alguna més.

"Si acostumem els alumnes a posar exemples i hipòtesis del que llegeixen, els entrenem a pensar", diu De Castro. I és en el diàleg on ho podem fer de manera natural: "Els no saben que estan filosofant; el mestre, sí", de manera que es poden llançar preguntes sense que sigui, ni sembli, un exercici.

Si el repte és "analitzar el propi pensament a través de les preguntes", com és que ningú no exclama "Sòcrates" com qui diu "eureka"? No és Sòcrates qui preguntant feia de "llevador" del coneixement que ja tenien les persones? De Castro només esmenta els filòsofs en genèric: "Si els filòsofs parlen entre ells: fem-ho també nosaltres". Sí, per què no. A més, la filosofia toca qüestions que importen a tothom, com estimar, la mort, la felicitat, la veritat. No ens l'acabarem.

El Projecte 3/18 és ambiciós: "Volem pensar sobre el pensar, com fa la filosofia, i pensar millor". Aquest "pensar millor" ha de ser des de tres punts de vista: el punt de vista *crític* (el pensament que s'autoavalua: d'on trec això que penso? És un pensament convergent, que tanca?), des del punt de vista *creatiu* (és pensament que obre, que em permet pensar altres coses, inventar, hipnotitzar?) i des del punt de vista de la *cura* (el que penso té a veure amb la flexibilitat i

Quina és la pregunta?

amb l'empatia, sap que no és dogmàtic, que no és propietat de ningú?). I encara hi ha un últim aspecte, el democràtic, perquè és impensable deliberar sol: “Fem que la classes esdevingui comunitat de recerca, en col·laboració, reconeixent diferències.”

Tanta teoria ens fa venir ganes de fer alguna cosa concreta, com anar a esmorzar. El càtering del restaurant El Gato Verde ens obsequia amb un atrezzo digne de l'ocasió. Taules guarnides amb llibres, menjar bo, llaminadures decoratives que són comestibles, suc ben etiquetats... Algú diu: “Que bonic, em recorda la festa de no-aniversari de l'Alicia”. Tot ens interpel·la, també un ninot dins una gàbia, que sembla que digui: “Què mireu, que no heu vist mai un gat verd engabiat?”

Què, qui, on, quan, per què? **El taller de Fèlix de Castro**

El taller de Fèlix de Castro “Juguem a pensar” és a partir d'imatges, un conte i un joc de descobrir, “tres formes de lectura”, diu. Ell agafa el paper de mestre, i les participants, d'alumnes, com si fóssim a l'aula.

Apareix la primera imatge, abstracta, i la pregunta és: “Quins colors hi veieu?”. Ens en surten uns quants, més o menys estem d'acord, i continua la descripció. Amb la segona imatge, la pregunta és si té relació amb la primera, i passarà igual amb la tercera i la quarta, i al final s'esvaeixen els dubtes i es fa evident que integren un sol quadre, en concret “Parella a cavall”, de Kandinski.

Però les preguntes no s'acaben, Fèlix de Castro pregunta obstinadament. Sembla que el que interessa és respondre el primer que ens passi pel cap. Qui són els personatges? Què fan? Per què dius que ella sembla malalta d'amor? A quina hora del dia? Quina roba porten? Són rics, dius, per què? Cadascú interpreta una història, però la història que acabarà explicant Fèlix de Castro és una altra, aprofitant el tema del quadre: la bella dorment.

En acabat vol saber en què divergeix la història del conte clàssic, i són moltes les intervencions, perquè tothom en recorda una versió diferent. Ell fa una pregunta molt específica, però, i veiem que serà el focus de la conversa: “Què hauries fet si haguessis sigut la granota, que concedeix a la reina el desig de tenir una filla i després la reina no la convida quan neix la filla?”. Surten venjances, dolenteries diverses, i algú diu que no hauria fet res, perquè ja sabem que de desagrats el món n'és ple. Però ell insisteix: la granota no és bruixa, només té poders i està ressentida, i per això fa una acció dolenta. Ah.

Quina és la pregunta?

Acabem amb un cop d'efecte: un objecte misteriós en una capseta. Hem d'endevinar què és. Ho rep la princesa el dia del seu casament de mans de la granota. Una voluntària obre la capseta: hi ha una agulla imperdible. Se'ns convida a fer més conjectures: és senyal d'avertència, de dir “recorda't de mi, que et puc fer mal”?

Fèlix de Castro resumeix les “habilitats de pensament” que hem estat exercitant: observar i escoltar atentament, fer hipòtesis, raonar, relacionar les parts i el tot, comparar i inferir. I ens proposa cloure la sessió avaluant-la. “Poseu-vos drets”, diu, com si no hi hagués una participant que va en cadira de rodes. Podem posar tres notes: picar de peus vol dir molt bé; saludar amb les mans, bé; aplaudir, malament. Hi ha notes de tot, i sobretot hi ha ganes d'argumentar-les, ara que n'hem après una mica més. Però és hora de plegar, el diàleg l'haurem de fer amb qui tinguem a taula, tot dinant.

Perdeu la por de fer coses boniques!

El taller d'Alba Marina Rivera

Els detalls perquè no decaigui la il·lusió continuen, com ja és costum d'aquestes jornades, a l'hora de separar-nos en dos grups. Ens donen un dau de papiroflèxia, s'ha de bufar per inflar i després mirar què hi veiem a dins. “Unes ulleres vermelles? Doncs amb l'Alba Marina Rivera”.

Aquesta il·lustradora fa servir una expressió de Cuba, on s'ha criat, tot i néixer a Rússia, de mare russa i pare cubà, per avançar-nos la sinceritat amb què ens vol parlar de la seva feina: “Us deixaré entrar fins a la cuina”.

Cada llibre a què s'enfronta per il·lustrar-lo és un món que l'obliga a partir de zero, a explorar quina tècnica li demana, perquè “es perd alguna cosa quan fas servir la mateixa tècnica en llibres diferents”. Quina honradesa, quin treball més seriós! esclar que també hi ha l'altre model d'il·lustradors, els que tenen una tècnica i estil únics i els apliquen a tot perquè qui els encarrega la feina ja ho vol.

El llibre *Anem a veure el pare*, de Lawrence Schimel, requeria una realitat molt quotidiana, i per això hi va incorporar fotos del que era casa seva a Cuba. “Les fotos són una altra manera de fer *collage*”, diu. De fet no són fotos, sinó “fotos transferides”, com després aprendrem a fer nosaltres: vet aquí que les fotocòpies, en color o blanc i negre, queden impreses quan es tomben sobre un altre paper i es planxen literalment o bé s'hi aplica dissolvent universal.

“Tardo molt fins que trobo la manera i la tècnica per expressar cada llibre, i em documento, faig proves, penso, i aquesta és la part potser més bonica de la

Quina és la pregunta?

feina”. Molts potser no érem conscients d’aquest també “diàleg filosòfic” entre el text i l’il·lustrador. Així com l’escriptor ha de trobar la veu, el to, també l’ha de trobar el dibuixant. Hi ha un altre pas fonamental: la paginació i l’esbós del llibre pàgina a pàgina, com un resum en vinyetes, essencial perquè el llibre funcioni gràficament.

També ens parla de la tècnica del *frottage*. La paraula ens és nova, ja la recordarem per sempre, però la tècnica no: és el que hem fet sempre per capturar textures calcant una superfície amb un tros de cera.

Alba Marina Rivera ens demostra una confiança que no ens hem guanyat i ens meravella: ens deixa tocar molts esbossos i dibuixos definitius del fabulós llibre de Saki que va il·lustrar, *El contador de contes*. Ens ve al cap allò que ens ha dit Ellen Duthie el matí sobre la “filosofia visual”: també l’obra de l’Alba Marina “provoca amb les imatges”, estranya, inquieta, se serveix de l’humor, l’exageració, la sorpresa, els mons possibles. És a dir: afegeix preguntes a les que ja genera el text.

Com que del que es tracta, però, és que fem nosaltres l’experiència plàstica d’il·lustrar, ens convida a “perdre la por de ser creatius i de fer coses boniques”. Ens ho diu i potser encara ens en fa més. Ens anima: “Relaxeu-vos i feu, feu, feu: embruteu força paper!”. Hi ha tot de taules proveïdes, com es titula el seu taller, de “llapis, paper, estisores” i també de llapis de colors, ceres, materials de textures diverses, fotocòpies, pega.

Diu que ens hi llancem, que “no ens frustrem abans d’hora”, que no cal saber dibuixar, que hi ha bons il·lustradors que no en saben. El que importa és “tenir idees, coses per explicar”. I si no, fem igualment, perquè una cosa porta a l’altra: “L’experimentació us durà on no sabíeu que podíeu arribar”.

Serà veritat: quan tinguem escampades per terra les obres d’art que hem fet, ens en sorprendrem. Alba Marina Rivera està embarassada; nosaltres acabem el seu taller sentint-nos també en estat, plenes no sabem encara ben bé de què.

Si ho has fet com tu volies, està bé El taller d’Anna Font

“Vinc a fer un taller de dibuix però necessito el vostre ajut, perquè no duc res, ni paper, ni bolis, ni llapis... ni les ganes”. És la benvinguda de la il·lustradora Anna Font, membre d’Experimentem amb l’art. I continua, com no podria ser altrament en aquestes jornades, amb una pregunta: “Quan vau deixar de dibuixar?”

Quina és la pregunta?

Surten diverses respostes, i totes coincideixen en un punt: “Quan vaig veure que no en sabia”. Quina raó més absurda, a ulls d’Anna Font, deixar de dibuixar pel fet de no saber-ne! De què ens estranyem? Alba Marina Rivera també ens acaba de dir que saber dibuixar no té importància.

“Ara dibuixarem, però necessitem un espai buit. Anem a la sala del costat”. Ens aixequem, no sabem si agafar la llibreta, el boli, la bossa. Al final ho deixem tot. Entrem a la sala, que efectivament és buida. Com ens ho farem? L’Anna ens dóna la pista: “Dibuixarem movent-nos, i amb cintes adhesives de colors”.

Potser perquè ja venim amb el “múscul de la creativitat” escalfat gràcies als *collages* amb l’Alba Marina, ens hi posem com si res. Els rotllos de cinta comencen a xerricar. Enganxem cinta a terra, per les parets, fem construccions violades desafiant la gravetat, laberints en tres dimensions, caminois, teranyines, tendes de campanya, un cargol, un peix, el sol, rams de flors. Deixem la sala perfecta per fer-hi una festa, n’estem satisfetes, però ara l’Anna ens diu que ens ho ben mirem perquè ara ho hem de treure. Oh, si haguéssim sabut que havia de ser tan efímer! Abans de posar-nos a desenganxar ens fem una selfi.

Tornem a la sala primera. Que l’acció hagi precedit la reflexió sembla que agrada. Què hem fet? Com diu l’Anna, una “instal·lació col·lectiva omplint un espai buit”, una “composició artística en l’espai”. Què més hauríem pogut fer amb aquest dibuix? Algú diu: estar-nos-hi a les fosques, engegar llanternes i jugar amb les ombres de les cintes.

Ja hem entrat en el joc. “L’art contemporani facilita jugar a partir dels conceptes, aprofitem-ho!”, diu l’Anna. Això vol dir, per exemple, tenir l’atreviment de limitar-nos els recursos, com acabem de fer, dibuixar sense estris ni suports, ocupant nosaltres mateixos l’espai. Ho fan els avions, que volant ratllen el cel. La ciutat també dibuixa, fent traços de llum.

No parem de sentir frases que sedueixen: “Quan algú transforma, transgredeix o transcendeix... eixampla”, “no tinguem tan presents els referents i més els ressonants”. Ai, els prejudicis vénen de tan lluny! “De petits ja ens desperten les pors”, acaba dient l’Anna, i li donem la raó: por de sortir de la ratlla, de pintar una cara amb un color que no sigui de color carn. Por de fer-ho malament: però de què serveix que el que facis estigui bé? “De res!”, proclama l’Anna. “Està bé si ho has fet com tu volies”, ens diu, com deu dir cada dia a la quitxalla.

Quina és la pregunta?

[Dissabte, 2 de juliol]

Del llibre a l'experiència compartida **La conferència de Lara Reyes-López**

És dissabte a primera hora. La Glòria Gorchs ens presenta la conferenciant, Lara Reyes-López, com a experta en diàleg literari, ideal en absència del convidat que algun cop hauria de venir a les jornades, l'anglès octogenari Aidan Chambers.

És mestra de l'escola Francesc Aldea de Terrassa i membre grup GRETEL de la UAB. La seva intervenció es titula "Discutir literatura; discutir el món", i només començar ens resumeix de què anirà: de "redescobrir el món gràcies a un grup de nens de 3 a 6 anys durant 4 anys". Que bé que sona. Es tracta d'una experiència de "debats literaris" que ha portat a terme a l'escola on treballa, i que a més l'ha proveït de material viu per defensar una tesi en didàctica de la llengua i la literatura.

La idea li va néixer de no voler-se conformar llegint cada dia a classe ni fent el "racó lector". Volia una activitat que connectés els petits amb situacions reals més enllà de les quatre parets de l'escola. Volia "converses que obrissin fils cap a ells mateixos", anar més enllà del "m'ha agradat perquè és divertit".

Davant de direcció de l'escola va haver de defensar per què s'havia de dedicar un temps setmanal a comentar literatura. L'argument, per qui el necessiti, va ser aquest: el més important a l'escola és crear comunitats, i per què no una comunitat de lectors? A més, facilita el pas d'una recepció individual dels llibres a una de col·lectiva. I de retruc exercita la llengua oral, clau per a l'expressió escrita. Anècdota: una mare, gitana, li va dir: "Está muy bien lo que hace, porque ahora mi hijo tiene más habilidades para vender."

La gran pregunta, no cal dir-ho, va ser "com". Si no fem resums, què en fem, del que llegim? La Lara va recórrer a Aidan Chambers: preguntes específiques segons el text, confiant en el plaer de parlar de literatura quan s'ha entès. Van molt bé les preguntes bàsiques: hi ha res que no t'hagi agradat? Has deixat de llegir alguna part? I sobretot: hi ha res que t'hagi semblat estrany?, perquè "el desconcert és l'oportunitat per descobrir". També hi ha preguntes molt generals, però efectives com ara aquesta: si l'escriptor et preguntés què es pot millorar del llibre, què li diries? I preguntes especials relacionades amb els recursos literaris, com: qui explica la història?

Ja tornem a parlar, sense dir-ho, del preguntar socràtic, del créixer a base de preguntes. És en aquest sentit que la Lara insisteix que el mediador en un debat literari no pot perdre de vista que ha de facilitar la trobada personal amb l'obra,

Quina és la pregunta?

servint-se de frases que ajudin a pensar i que comencin per exemple així: “El text és bonic, llarg, trist...”, “El protagonista m’ha agradat perquè...”, “aquesta il·lustració m’ha fet pensar...”, “m’he sentit com el personatge...”

La Lara comenta que els temes no surten mai amb els textos intencionats, o “missatgístics”, que diria l’Ellen Duthie. Vet aquí com va ser possible que el tema de la mort sortís tot comentant *El príncep dels embolics*. Ens ensenya un diàleg que té transcrit. Un nen diu: “S’ha de parlar de la mort perquè si no els nens mai coneixeríem la mort”, i l’altre: “Així quan se’ns mori un familiar ja no sentirem tristesa”, i un tercer replica: “Sí que en sentirem, però no tanta perquè ja sabrem què és”. Quedem bocabadats. Si la literatura, i l’art en general, és una lluita contra la mort, aquests nens ja ho saben.

Esclar que “tot això no surt el primer dia”. Els nens “es van fent experts”, subratlla la Lara, i arriba que compararen obres, que discuteixen sobre la manera de dibuixar i la relació entre paraula i il·lustració (una frase: “el text ho explica i el dibuix ho exagera molt”), sobre com l’escriptor crea l’humor... I acaben tenint llibres de capçalera, que són els que “donen veu al que senten”. No ens passa igual als grans? La literatura ens toca quan posa paraules al que tenim, mut, a dins.

És fent aquests debats literaris que, segons la Lara, l’escola agafa tot el seu sentit, perquè facilita àmbits de debat per “qüestionar-nos com habitem el món”, àmbits que expliciten que “els grans no subestimen les capacitats de reflexió dels petits”. La clau és no voler fer anàlisi literària, sinó “tenir una experiència compartida des de la literatura”. Confessa la Lara, “t’adones que com a mediatadora ets poc necessària! És el que passa quan poses en circulació textos de qualitat.” I passen altres coses, naturalment: aquests nens també reciten, per exemple, i conviden els avis a participar a classe, perquè l’oralitat forma part de la literatura.

Algú pregunta: hi creu, el claustre? “Hi ha hagut un gir de 360 graus, però amb molta feina”, contesta la Lara. Ens ho imaginem: després de set anys, l’entusiasme dels nens per força genera canvis... entre les mestres! Ara és un projecte de centre, cada classe és una “biblioteca aula” amb un centenar de llibres, s’ha disparat l’índex de comprensió lectora per sobre de la mitjana de Catalunya, i fins i tot es fa un club de mestres, perquè “no sabíem que una resistència era no llegir-se els llibres infantils”.

S’acaba la xerrada però ja fa estona que hem hagut de deixar d’apuntar, captivades. Sento un xiuxiueig: “Quina sort tenir una profe així: et canvia la vida”. llavors esclata un aplaudiment llarguíssim, amb llàgrimes, bravos, xiulets. És així que s’expressa l’admiració i l’emoció de veure que el que hem vingut a aprendre és possible, i no cal gaire: fer rotllana, bons llibres, escoltar els nens. Passarà un any, en passaran set, però això es farà. Aquesta convicció que va tenir la Lara ja ens l’hem feta nostra.

Quina és la pregunta?

El silenci i la pregunta **Debat amb Stel·la i Marta Roig**

“Hi ha moltes expectatives i no hem preparat res!”, diu Marta Roig, bibliotecària, que dirigirà una xerrada oberta amb el públic juntament amb l’Stel·la, mestra, autora del blog “El petit tresor” i de la llibreria del mateix nom a Vic.

El debat és sobre el paper del mediador i tindrem com a punt de partida quatre fragments de vídeos: una entrevista a Jordi Mateu, d’Educació Viva; el documental *Solo es el principio*, sobre una mestra francesa que fa filosofar els menuts a classe; una visita guiada a la National Gallery de Nova York, i la notícia d’una intervenció del grafiter Banksy en una escola anglesa.

Abans, però, l’Stel·la trenca el gel amb una pregunta a la seva companya de sessió: “Marta, com estàs després d’un dia i mig de jornades?”. No és una pregunta retòrica ni formal, és una pregunta amb sentit, seriosa. La Marta respon: “Em sento molt petita, quanta feina que tinc, quants límits per transgredir, quantes coses per aprendre i quina sort de trobar-nos i compartir la saviesa de cadascú.”

Un cop projectats els vídeos, per situar el tema, l’Stel·la planteja que per ella és primordial conèixer la realitat dels infants i les famílies. I després pregunta, enllaçant amb el primer vídeo: “Som sincers i honestos dient ‘que bonic, què és?’, quan un nen ens regala un dibuix amb taques d’oli?” Ella no perd l’ocasió per dir-li: “Si és un regal, cuida’l, respecta’l.” Se’ns fa present Ellen Duthie un altre cop: que important és responsabilitzar-nos de les nostres pròpies preguntes i respostes.

A continuació l’exercici és posar-nos en grupets i que cadascú digui què li ha cridat més l’atenció i com ho relaciona amb el contingut de les jornades. Es tracta d’escoltar-nos sense interrompre’ns, “sense pensar què direm després”, que diu la Marta. Després, fem una posada en comú.

La pluja de reflexions està servida. La Nati Calvo, que farà les conclusions de les jornades, també en deu apuntar: “Necessitem temps com aquest per fer-nos preguntes”, “fem moltes preguntes i no donem espai a les respostes, i és important deixar silencis, ens falta el diàleg pausat i respectuós”, “el moderador ha de tenir l’habilitat de generar bones preguntes, i potser no ha de ser del tot invisible”, “hem de planificar però també saber-nos abandonar a la conversa, trobar aquest equilibri”, “fixem-nos en la Lara: sols conduïa, com un conductor

IV JLL

IV Jornades de Laboratoris de Lectura

1 i 2 de juliol de 2016 Biblioteca Roca Umbert de Granollers

Quina és la pregunta?

d'autobús, però són els nens qui diuen on van”.

No tot són reflexions, també hi ha felicitacions, desitjos i agraïments, perquè és quasi el final de les jornades: “Quin encert de les jornades integrar diferents mirades: la literària, l'artística i la filosòfica”, “tenim la responsabilitat de fer aquesta feina als nostres pobles”, “ja ens reservem el primer cap de setmana del juliol del 2018”.

L'Stel·la acaba llegint-nos un llibre publicat per Calibrosopio, de l'Argentina, i que potser només trobarem a la seva seva llibreria, *Papá y yo a veces*, de Maria Wernicke. Gira pàgines i anem sentint frases com aquestes: “A veces queremos estar juntos. Luego le pregunto cosas que quiero entender. A veces no decimos nada.”

Aquest no dir res no és imprescindible per dialogar? Com recorda aquell dolç “silenci de quan la música comença” de Màrius Torres!

Carme Badia, periodista entre mestres i bibliotecàries
Granollers-Tarragona, juliol del 2016